

do_s_o_m_o_m_o_србија

међународна радна група за
документацију и заштиту
грађевина, места и целина
модерног покрета

Минимални документациони досије 2003

Саставила: национална радна група Србије

0.1 ФОТОГРАФИЈА УРБАНИСТИЧКЕ ЦЕЛИНЕ

0.1 Наслов фотографије

Стамбени комплекс "Степенице" у блоковима 61-62-63 на Новом Београду, грађене у скелетном систему ИМС

0.2 Извор

интерна документација предузећа „Рад“.

0.3 Датум

/

1. ИДЕНТИТЕТ ОБЈЕКТА УРБАНИСТИЧКЕ ЦЕЛИНЕ

- 1.1 **Данашњи назив објекта** 3
Стамбени комплекс "Степенице" у блоковима 61 и 62 - југ на Новом Београду, грађене у скелетном систему ИМС
- 1.2 **Варијантни или претходни/оригинални назив** 4
/
- 1.3 **Назив улице и број** 5
зграде у блоковима 61 и 62 оивичене улицама Јурија Гагарина, Др Ивана Рибара, Војвођанском и Нехруовом (у прилогу).
- 1.4 **Град** 6
Београд
- 1.5 **Покрајина/општина** 7
Нови Београд
- 1.6 **Поштански број** 8
11070
- 1.7 **Држава** 9
Република Србија (изграђено у СФРЈ)
- 1.8 **Позиција у оквиру глобалног позиционог система** 10
44°48'08.2"N 20°22'27.9"E
- 1.9 **Класификација/типологија:** 11
URB – урбанистичка целина: урбанистичко-амбијентална целина блокова 61-62-63-64 на Новом Београду
- 1.10 **Статус и датуми заштите** 12
Према ГУП-у Београда 2021, (на страни 176) наводе се Урбанистичке препоруке за поједине целине у режиму делимичне заштите. Урбанистичке препоруке за даљи третман вредних урбанистичко – архитектонских целина које треба делимично штитити уграђене су у одговарајуће делове текста. У тексту ГУП-а се дају препоруке за неколико целина, између осталог и за целину «К-12». Средишњи појас блокова 61-62-63-64 у Новом Београду - Парк са јавним садржајима у средишњем делу блокова. Аутори ГУП-а наводе да је обавезан јавни анкетни урбанистичко-архитектонски конкурс за идејно програмско-просторно решење.

2. ИСТОРИЈАТ ОБЈЕКТА

- 2.1 **Оригинални нацрт/намена** 13
Стамбене зграде / Урбанистичко-амбијентална целина блокова 61-62-63-64 на Новом Београду
- 2.2 **Датуми: наруџбина/завршетак** 14
У периоду 1973 – 1976.(блок 61), 1973 – 1977. (блок 62), 1977 – 1979. (блокови 61, 63).
- 2.3 **Пројектанти архитектуре и други пројектанти** 15
Миленија Марушић, и проф. Дарко Марушић.

- 2.4 **Остале особе или догађаји везани за објекат** 16
Урбаниста: Јосип Свобода.
Архитекте: Милан Миодраговић (аутор архитектуре стамбених зграда у оквиру ове целине грађених у панелним системима, које су предмет посебног досијеа).
Љубица Павловић, Никола Шијан, Милан Митровић, Марко Королија, и други.
- 2.5 **Значајне измене са датумима** 17
Од краја 90-их па све до данашњег периода средишњи зелени појас угрожен је изградњом неколико трговачких објеката, као и новоизграђених стамбених зграда (нпр.у блоку 63).
- 2.6 **Данашња намена** 18
Стамбене куле. Средишњи зелени појас изгубио је своју првобитну намену – рекреацију и јавни простор за грађане. На њему су изграђени објекти сталног и привременог карактера: стамбене зграде, самопослуге, трговачки објекти, са пратећим садржајима.
- 2.7 **Постојеће стање** 19
Као што је већ поменуто, када је у питању урбанистички контекст, средишња зона замишљена као зелени појас у складу са принципима модернизма, и стамбеним зградама окруженим зеленилом, озбиљно је угрожена, као последица општег контекста: друштвено-политичког, економског и другог. Урбанистички конкурс предвиђен ГУП-ом за ово подручје није расписиван нити одржан. Реализације су резултат и последице одлука надлежних служби и институција.
Стамбене зграде су – у конструкцијском смислу стабилне и неоштећене. Појављују се местимична оштећења завршне обраде у ентеријеру и ектеријеру. Окруњеност, пукотине, кривљења елемената и сично. На последњој етажи на неколико места појављује се процуривање крова. Евакуација из високе зграде пројектована је према тадашњим важећим прописима, док би по данашњим правилницима била неадекватно решење.

3 ОПИС

- 3.1 **Општи опис** 20
Стамбени блокови 61-64 на Новом Београду, аутора Јосипа Свобода - као аутора урбанистичког решења, и форме, и архитеката Миленије и Дарка Марушића у скелетном систему ИМС, су од значаја са више аспеката вредновања.
Станови пројектовани у блоковима 61 и 62-југ у скелетном ИМС систему имају све одлике пројектантских принципа београдске ауторске школе станоградње – кружно кретање, трпезарију у зони проширене конумикације, затим поделе на дневну и ноћну зону или генерацијску поделу, као и флексибилну организацију кроз могућност промене функција по потреби корисника.
Поред неоспорних квалитета – односа технологија, ехничких и конструктивних аспеката и организације станова, као и других квалитета у домену функционалне и просторне организације станова, треба поменути још један, не мање важан. Урбанистичко-амбијенталне вредности су изразити квалитет овог великог пројекта. Парк – централна зелена површина која која раздваја северне и јужне делове блокова 61,62,63, и 64 даје додатни квалитет функцији становања на Новом Београду. Овакав квалитет и предност се веома ретко среће у густо насељеним деловима града и градским зонама са већим индексима изграђености.
- 3.2 **Конструкција** 21
Улога конструктивног система у конституисању просторне структуре овог специфичног облика објекта је посебно важна, јер задату форму управо гради и склапа просторни модул система 3,60x4,20x2,80 или 4,20x4,20x2,80 м. Груба процена је да је у овим блоковима „степеница“ – 80% зграда у систему Рад баланси, а 20% у

систему ИМС Жежељ. (Раст објеката се материјализовао у мерама система ИМС-Жежељ у форми великих степеница са висинама степеница од 2-3 етажe).

Ту се једна, за префабрикацију, атипична замисао о објекту, у реализацији објекта трансформисала у динамичну ликовно-амбијенталну структуру. Идеје о стану и његовој просторној организацији са једне и примена и улога система у тој организацији с друге стране су на примеру блокова 61 и 62 најочитије и најуверљивије. Стан у блоковима 61 и 62 демонстрира комплементарност, димензионално и функционално-организационо садејство и јединство архитектуре и конструкције, „алудирајући на Витрувијеву једнакост функционалност=конструкција=обликовање“

У истом стамбеном насељу, у блоковима 61-62-63-64, треба напоменути анализу са аспекта кухињско-купатилског блока. Низ година развијане су пројектантске методе, како би се дошло до решења да се оне увек групишу и пролазе кроз канал који се по правилу позициониран близу лифтовске вертикале.

3.3 Контекст

Професионални контекст

Период 70-их година XX века у некадашњој Југославији, и у Београду представља период најинтензивније градње. Носиоци и протагонисти изградње модерне архитектуре тога времена била су велика пројектантска и грађевинска предузећа.

Такође, статистички, највећи број изграђених примера стамбене архитектуре потиче из периода 70-их година. Масовна стамбена изградња доживљава свој врхунац захваљујући развоју технологија, употреби те примени индустријализованих префабрикованих система али и општој погодној друштвено-политичкој и економској клими која је стварала услове за реализације. Стамбени комплекс “Степенице” у блоковима 61 и 62-југ на Новом Београду, грађене у скелетном систему ИМС су управо један од примера успешних реализација стамбене архитектуре у индустријализованим префабрикованим системима.

Такође, “београдска ауторска школа станоградње” чији су једни од најзначајнијих представника архитекте Миленија Марушић и проф.Дарко Марушић на примеру ових стамбених објеката добија своје аутентичне примере просторне организације станова.

Технолошки контекст

У периоду неколико деценија након што су ови системи били у употреби, практично једини систем који је опстао у активној употреби је ИМС систем.

Бранко Жежељ је направио сопствене уређаје и отпочео прве експерименталне радове, годинама након што се преднапрегнути бетон по први пут појавио у Француској, пред почетак Другог светског рата. Први објекат у Југославији од преднапрегнутог бетона и потпуно префабрикован била је хала института ИМС, која је и данас у употреби. Систем је омогућавао велику слободу архитектонских остварења и током времена, те могућности су стално повећаване. Архитектама је остављена слобода у пројектовању фасадних елемената.

Доказ високог квалитета система је његова примена у многим земљама света, укључујући све земље чланице несврстаних, земље бившег СССР-а и Источног блока, бившу Југославију, као и друге земље, Грчку, Етиопију, Филипине, Италију, Кубу, и Кину. Бранко Жежељ је аутор оригиналног система преднапрезања ИМС – Жежељ. Реч је о монтажном скелетном систему од преднапрегнутог бетона ИМС – Жежељ. Идеја о флексибилном и отвореном систему грађења који омогућава велику слободу у пројектовању, односно који пружа највише могућности архитектонског обликовања. Жежељ је тако конципираном проблему приступио 1957. године, и у том периоду је настала врло рационална монтажна скелетна конструкција у виду комбинације АБ и преднапрегнутог бетона. Главна одлика система ИМС – Жежељ је спајање таваница са стубовима путем преднапрезања, чиме се остварују значајне силе трења.

Иначе, прве експерименталне зграде ИМС система имале су ширину 14,6, и дужину 65 метара, спратности По+П+8+мансарду, бетонски префабриковани скелет, и стубове који су ишли непрекидно кроз 3 етажe и који су били типизирани. Институт је

предложио нови систем потпуне префабрикације и индустријализације стамбених зграда, од средње до највише спратности П+4 до П+16 и више спратова.

Урбанистички контекст

Урбанистички план насеља Бежанија село – блокови 61-64 као што је већ поменуто, осмислио је арх.Јосип Свобода, тадашњи директор Урбанистичког завода Београда, који је практично и аутор идеје о великим стамбеним зградама у форми великих степеница. У време херојске модерне у свету архитектуре и урбанизма, а у нашој средини и време „габаритног урбанизма“ издефинисан је не само распоред објеката у насељу, саобраћајно решење и остали планерски елементи, већ и волуметријски облик објекта.

Како је претходно веж речено, за средишњи појас блокова 61-64 у Новом Београду – “К-12”- Парк са јавним садржајима у средишњем делу блокова, према тексту ГУП-а Београда 2021 био обавезан јавни анкетни урбанистичко-архитектонски конкурс за идејно програмско-просторно решење.

4 ВРЕДНОВАЊЕ

4.1 Техничка вредност

Техничка вредност објекта огледа се у успешној примени индустријализованих префабрикованих система градње на примеру стамбене архитектуре у Београду.

Треба нагласити да је скелетни систем ИМС аутентични систем, осмишљен на Институту у Београду, који је патентиран и након тога примењен у великом броју земаља у свету. Архитекте су имале задате габарите објеката, и уз помоћ овог флексибилног система успешно решавали просторну организацију станова остварујући квалитетна решења.

23

4.2 Друштвена вредност

Наручилац пројекта била је ЈНА. На овај начин с обзиром на масовност и бројност реализације, многобројне породице решиле су своје стамбено питање.

24

4.3 Културна и естетска вредност

Реализацијом блокова Нови Београд је проширен у правцу ул.Јурија Гагарина, која је у то време била тек планирана за развој.

Естетска компонента у процени неке зграде није строго објективна, често је подложна субјективном осећају, и услед тога је индивидуално растељива категорија. Ипак, естетика зграде модерног стила намеће се као главни аргумент који се користи при забрани трансформација, промени облика и надградњи равног крова зграде.

25

4.4 Историјска вредност

Незанемарив је допринос укупном развоју Новог Београда. Треба нагласити и допринос у домену истраживања, развоја и преимене различитих технологија, а посебно у односу броја изграђених станова и брзине њихове реализације, као и преиспитивања дилеме, који систем – да ли скелетни или панелни има већу или бољу употребну вредност у стамбеној архитектури.

26

4.5 Генерална оцена

Поред анализираних квалитета – односа технологија, ехничких и конструктивних аспеката и организације станова, као и других квалитета у домену функционалне и просторне организације станова, треба поменути још један, не мање важан.

Урбанистичко-амбијенталне вредности су изразити квалитет овог великог пројекта. Парк – централна зелена површина која која раздваја северне и јужне делове блокова 61,62,63, и 64 даје додатни квалитет функцији становања на Новом Београду. Иако конципирана према изворним идејама модерног урбанизма, након неколико деценија је нажалост, угрожена и девестирана.

27

5.1 Главне референце

1. Генерални урбанистички план Београда. Београд: Урбанистички Завод Београда, 2021. електронско издање за јавни увид, 2001.
2. Богуновић, С. (2005) , Архитектонска енциклопедија Београда 19. и 20. века, Београд: Београдска књига: 954.
3. Бркић, А. (1977), Идејне основе београдске архитектонске школе, Урбанизам Београда IX, бр. 38–39 (Београд): 36–40.
4. Кадијевић, А. (2009), Видови дистанцирања од појава током њиховог тумачења у архитектонској историографији, Наслеђе X (Београд): 243.
5. Ле Корбизије, С. Е. З. (1977), Ка правој архитектури, Београд: Грађевинска књига.
6. Марушић, Д. (2010), Референтне предности система ИМС у архитектонско-урбанистичком пројектовању, у: Истраживања, пројекти и реализације у градитељству, ур. Поповић З. и Петровић Г., Београд: Институт ИМС: 69–76.
7. Мецанов, Д. (2007), Могућности (ре)дефинисања и предлог периодизације градитељског наслеђа, Наслеђе VIII (Београд): 151–170.
8. Мецанов, Д. (2008б), Типологија облика стамбене архитектуре педесетих година XX века у Београду, Наслеђе IX (Београд): 129–153.
9. Мецанов, Д. (2015), Просторна организација стамбених зграда грађених у Београду у префабрикованим индустријализованим системима, докторска дисертација, Архитектонски факултет Универзитета у Београду
10. Мишић, Б. (2010), О вредновању и заштити послератне архитектуре Београда, Наслеђе XI (Београд): 193–206.
11. Несторовић, Б. (1955), Еволуција београдског стана, Годишњак града Београда, књ. 2 (Београд): 247–266.
12. Чанак, М. (1966), Студија стамбених функција у вези са избором основних модула појединих конструктивних система. Београд: Центар за становање ИМС.
13. Чанак, М. (1969), «Типизирани модуларни распони у стамбеној изградњи», часопис Изградња, бр.3, март 1969. Београд
14. Чанак, М. (1971) Функционалне карактеристике конструктивног растера 6x6 метара у стамбеној изградњи. Београд: Центар за становање ИМС.
15. Чанак, М. (1974), Функционална концепција станова у ИМС Систему. Београд: Центар за становање ИМС.
16. Чанак, М. Упоредна анализа функционалних могућности скелетних система и система са попречним носећим зидовима. Београд: Центар за становање ИМС, 1978.
17. Чанак, М. (1976), Функционална концепција и употребна вредност стана, ИМС; Центар за становање, Београд.
18. Чанак, М. (2005), “Мала прича о заборављеним “Београдских 5””. ARD review, бр.33, (Београд): 20-29.
19. Чанак, М. (1984), Вредновање квалитета у стамбеној изградњи и становању, (докторска дисертација), Архитектонски факултет Универзитета у Београду
20. Чанак, М. (1976), “Формирање система вредновања употребне вредности стана”. Архитектура урбанизам, XVII, бр. 74-77., (Београд): 102-104.
21. Штраус, И. (1991), Архитектура Југославије 1945–1990, Сарајево: Свјетлост.

5.2 Визуелни материјал у прилогу

Цртежи из фототеке станова Центра за становање ИМС

5.3 Подносилац извештаја/датум

Др Драгана Мецанов, дипл.инж.арх., децембар 2015.